

Firari Doğanlar: Rip Van Winkle'dan Robert Bly'ya Erkeklerin Firar Fantezileri

Michael Kimmel

Çeviren: Zübeyir Savaş*

Adam koşmaya başladı: Henüz evinin kapısından çok da uzağa kaçmadan onu farkedene eşi ve çocukları dönmesi için arkasından bağıriştiler; fakat adam parmaklarıyla kulaklarını tıkadı, Yaşam, Yaşam, sonsuz Yaşam diye bağırarak koşmaya devam etti. Böylece hiç arkasına bakmadı, ve hiçliğin tam ortasına doğru kaçıp kurtuldu.

—John Bunyan, *Hacı'nın Yolculuğu* (1678)

Kadınsılaşıma ve Beraberinde Gelen Tedirginlik

Kendi adını taşıyan romanın son satırlarında, Huckleberry Finn endişeyle kaçış planları yapar. “Sanırım buradan bir an önce kaçmam gerekiyor, çünkü Sally teyzem beni evlat edinecek ve uygar biri haline getirecek. Daha evvel uygardım, fakat artık buna dayanamam.” 19. yüzyılın başlarından bu yana, erkek olma serüveni, az da olsa kadınlığı anımsatacak tüm davranışlardan uzak durmayı önceleyen, amansız bir kadınlardan kaçma çabası etrafında dönüp

---

* İzmir Bakırçay Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Öğretim Görevlisi.

zubeyir.savas@bakircay.edu.tr ORCID: 0000-0001-5481-9175

Çeviri gönderim tarihi: 07.01.2021. Çeviri kabul tarihi: 12.02.2021.

durdu. Kadınlar, erkeklığı ölçülü olmaya, dindarlığa, dizginlenmiş sorumluluk duygusuna, cinsel sadakate zorlayan bir imgeleme işaret etmekteydi. Yine kadınlar, erkeklığe has aşırılıkları kısıtlayan okul, toplantı odaları, kilise gibi kurumların boğucu atmosferini belirlerdi. Kadınlar, öncelikle, oğlan çocuklarına has taşkınlıkları sonsuz çabayla kısıtlamayı kendine ödev bilen anneleri; ardından, onları sorumluluk sahibi, saygıdeğer işçiler, babalar ve kocalar olarak dizginlemeyi kendilerine iş edinmiş eşleri imgelemektedir. Böylece kadınlar; evlilik, babalık, iş yerinde düzen ve istikrar gibi özetlenebilecek sorumlulukları temsil ederdi. İşte Amerikalı erkeklerin geçtiğimiz 200 senedir pençelerinden sıyrılıp kaçmaya çabaladıkları kısıtlamalar ve sorumlulukların vücut bulmuş haliydi kadınlar. Böylece Amerikan erkekleri, uzun yıllar boyunca, oldukça yaratıcı ve çeşitli kaçış planları tertipletiler. Çağdaş mitopoetik erkekler bu türden kaçışları başka kültürleri inceleyip kendilerinin yarattıklarına inanıyor olabirler. Kendi öz kültürlerine bir nebze de olsa tarihsel bir yaklaşımla odaklandıklarında çok daha fazlasını bulabilecekleri aşikârdır. Gerçek gerçek yaşamlarında gerekse Amerikan kurgusunda yer edinmiş hayal dünyalarında erkekler, orduya katılmak için kaçmış, kaçırılmış, ıssız adalarda terk edilmiş, Batı'ya gitmiş, yahut, tıpkı bugün olduğu gibi, erkek erkeğe ormanların derinliklerinde kendilerini keşfe çıkmışlardır.

Bu makalede, 19. yüzyıl Amerikasında kadınsılaşımdan kaçan erkeklığı imgeleyen birkaç önemli tarihsel anı tartışmak istiyorum. Kadınsılaşıma ile iki ayrı olguyu ima ediyorum. İlk olarak, gürbüz oğlan çocuklarının erkekliklerini pençelerine kısıtıp onları tıfıl, güçsüz adamcıklara çevirmekle tehdit ediyormuş görünen öğretmenler ve anneler gibi gerçek kadınları; ikinci olarak ise, giderek yaygınlaşan, erkekleri kendilerine has maceralarından, kendi uğraşlarına ait hissettiren alışkanlıklarından alıkoyan endüstriyel kentli yaşam kültürünü işaret ediyorum. 19. yüzyılın sonunda, bu ikinci türden olan eğilim, Henry James'in *Bostonlular* adlı romanında en çarpıcı ifadesini bulur. Doğu'nun gözden düşen yakışıklı âşığı Basil Ransome modern topluma verip veriştirir (ayrıca bu süreçte yerine kadınların geçmesini önerir):

Bütün bir nesil kadınsılaşmış. Erkekliğin tınısı dünyayı terk ediyor. Bu yaşadığımız kadınsı, sinirli, histerik, gevezeliği seven, ikiyüzlü bir devirdir. Bu, eğer her an tetikte olmazsak, hepimizi daha evvel hiç tecrübe etmediğimiz bir vasatlığa, zayıflığa ve budalalığa teslim edecek olan, sahtelik kokan sözlerin, sözde nezaketin, abartılı arzuların, pohpohlanan duyarlılıkların çağıdır. Erkeksi kişilik... Cesaret ve dirayet kabiliyetine haiz, gerçeğin farkında olan ama ondan asla çekinmeyen, dünyanın gözlerinin tam içerisine bakıp ondan istediğini koparabilecek erkekliktir muhafaza etmek veyahut kurtarmak istediğim. Ve size söylemeliyim ki, hanımefendiler, ben bu girişimde bulunurken sizlere ne olacağı zerre kadar umurumda değildir (s. 293).

İşte bu kadınsılaşan Amerikan kültürünün kısa ve öz bir eleştiriydi. Amerikan toplumuna, kültürel canlılığının ve ulusal iktidarının kaybı ile sonuçlanacak bir şeyler oldu. Ve 19. yüzyılın ilk birkaç on yılından bu yana erkekler --batıya, dağlara, bayırlara, ormanlara, engin denizlere, savaş alanlarına, atmosferin dışına-- özetle derinlerde bir yerlerde kaybettiklerini düşündükleri öz değerlerini, kimliklerini, erkeklüklerini bulmaya çalışmaktadırlar.

Evden kaçmak adeta bu mücadelenin bir parçasıydı. Kadınlara ve erkeklere ait olan alanların birbirlerinden ayrılması, 19. yüzyıl orta sınıf evlerini; halılarla kaplı ihtişamlı salonlarında terbiyeli, iyi giyimli çocukların oyunlar oynadığı, ve yetişkinlerin porselen takımlarda çay sundukları partiler verip, nezaketle dedikodu ettikleri adeta sanal birer kadınsı tema parka dönüştürdü. Kendi yarattıkları öfkeli, yıpratıcı iş dünyası ile taban tabana zıt olan evlerinde erkekler git gide kendilerini rahatsız ve hatta sanki sürgün edilmiş gibi hissetmeye başladılar. Bir erkeğin evi, Thoreau'nun deyişiyle, "kendisini koruyup gözetmekten ziyade baskı altına alan, zincire vuran bir hapisanedir. Orada kendini asla rahat hissetmez. Bir erkek nadiren evini yuvaya çevirip içerisinde huzurla oturabilir." ([1846] 1960).

Kadınların himayesinde olan yalnızca evin kendisi değildi. Çocukların ahlaki ve dinî eğitimlerini de içeren ev içi işler de kadınların kontrolü altındaydı. Kadınlar evcimen olmakla kalmayıp, kendilerini oğullarını evcilleştirmeye, görevlerine sadık, iyi huylu, kadınsılaşmış, erdemli birer Hıristiyan beyefendi gibi yetiştirmeye adanmışlardı. Orestes Brownson bir keresinde erkek vaizlerden bahsederken, onları "tek meziyetlerinin ağızlarından çıkan yavan söz-

lerle çay takımlarını uyumlu hale getirebilmek olan” dul yahut evde kalmış kadınların evcilleştirdiği hayvanlar olarak nitelemiş ve o günün inançları hakkında “kadınların dini” diye homurdanmıştı (Akt. Welter, 1974, s. 103). 19. yüzyılın başlarında pek ortalarda bulunmayan babaların rollerinde bir eksilme, annelerin rollerinde ise tam tersi bir artış oldu ki bu oğullarına nasıl erkek olunacağını öğretme vazifesinin annelerin üzerine kaldığı anlamına geliyordu².

Böylelikle erkekliğin tanımı, önce annenin, ardından eşlerin erkekleri evcilleştirme gayretlerine başkaldırı manasına gelen kadınlığın reddi halini almıştı. İster anneler, eşler gibi gerçek kadınlara yönelik, isterse de modern yaşantının zayıflama, güçten düşme gibi imaları olan (din, eğitim, işyeri sorumlulukları, zihni mesai yapma vb. gibi) kültürel değerlerini imgeleyen kadınsılığa karşı gösterilen dirence ben *erkeklik ideolojisi* diyorum. Erkeklik ideolojisi erkekliğin canlılığı yeniden kazanma çabasını içerir ve erkeklerin kadınlar olmadan erkek olabilecekleri bağımsız homososyal mekanları teşvik ederek Amerikan erkeklerini yeniden erkeksi hale getirir. Bazı erkeksi (erkeklik ideolojisinin hakimiyeti altındaki) girişimler kadınların doğurganlık güçlerinin sembolik uyarlamalarını içerir. Bu uyarlamalar kabul törenlerinin ve çocuk bakımının eril temsilleridir ve erkeksi tasdiki annelik şefkatinin yerine koyar.

Erkeklik ideolojisi temelde sert erkekleri yumuşatan ve onları güçten düşürülmüş budalalara dönüştüren kadınlığa karşı direnme halidir. Bu direnç erkekliği yüceltenlerin, kendi erkekliklerini geri kazanma umuduyla kadınlardan kaçmaları ve kadınsılığa karşı çıkmaları ile gerçekleşir. Ve bu bağlamda erkekler kadınlara has olan ve erkekleri kadınsılaştıran pençelerden sıyrılmak zorundadır. İronik biçimde, erkekliklerini tehlikede hissetmelerinden ötürü iş yerlerini kadınların rekabetinden soyutlamışlar, evlerini de ataerkil otoritelerini koruyabilecekleri kalelere devşirmişlerdir. Aslında erkeklerin kendi erkekliklerine karşı en büyük tehditle yüz yüze geldikleri ve erkekliklerini kazanıp kaybettikleri yerler kamusal alanlardır. Fakat yine de erkekler bu endişelerini, sanki onları güçsüz düşüren ka-

---

² Brownson daha erkeksi ve ataerkil olduğunu düşündüğü için Katolik mezhebine geçiş yapar.

dınlanmış gibi, öfkelerini onlara yansıtılar. Erkekler birden kendi yarattıkları evlerinde kadınsılaşıma korkusuyla dehşete düştüler ve şimdilerde evden kaçmak, veya en azından kendilerini kadınlardan uzak tutabilmek için can atar duruma geldiler.

Kadınsılaşıma korkusunun doruğa çıktığı yıllar 1840'ın sonlarından 1850'lerin tamamına yayılan dönemdir. Bir yandan eleştirilen kentli erkeklerin kadınsılaşıma giyim kuşam tarzlarını eleştirirken, diğer yandan sakal ve bıyık erkekler arasında hızla moda haline gelmekteydi. Walt Whitman, yağlı boya tablosu yapılan kentli bir erkeği "oyuncak bebek gibi gözüküğü" iddiasıyla yerden yere vurmuş, ve *Harper's Monthly* dergisinden bir yazar ise kentin göbeğinde "kadife gömlekleriyle" ve "uzun gösterişli bacak bağları" ile gezen erkekleri kanış köpekleri şeklinde betimlemiştir (Akt. Leach, 1980, s. 217). Oliver Wendell Holmes "Atlantik şehirlerimizden övülebileceğimiz tenleri simsiyah kaplı, sert eklemli, yumuşak kaslı, hamur gibi solgun tenli bir gençliğin daha evvel Anglo-Sakson neslinden çıkmadığına" (s. 881) ikna olmuş, 1858'de ırkımızın sonunun geleceğini öngörmüştür.

Peki gerçek bir erkek ne yapmalıydı? Yapması gereken şey kasabada kaçmaktı. Horace Greeley 1837 senesinde erkeklerle "Batı'ya gidin, genç adamlar, ve ülkeniz ile birlikte büyüyün" tavsiyesi verdiği, erkekler ona kulak kabarttılar ve sürüler halinde bu tavsiyeye uydular!³ Batı, hem gerçekte hem de zihinlerde, erkekçi direnişin timsaliydi. Batı, kabaran nüfusu çekip yutan, azmedenlere ve geçmişinde başarısız olanlara yeni fırsatlar sunan bir emniyet supabı gibiydi. Batı'yı Amerika'nın merkez objesi yapmayı başaran tarihçi Frederick Jackson Turner'ın ifade ettiği gibi:

Batı, Eski Dünya'nın kader kadar kaçınılmaz gelenekler kadar eski olan sosyal sınıf prangalarıyla bağlanmış köylülerine ve zanaatkarlarına, erkekçe bir çaba gerektiren, fakat karşılığında toplumsal ilerleme ölçüğünde sınırsız yükselme şansı bahşeden, doğanın nimetleri arasında

³ Aslında ben burada yalnızca Batı'yı ele alacak olsam da kültürel kadınsılaşıma karşı erkekçi direncin başka biçimleri de mevcuttu. Örneğin, Onediadan Brook Çiftliklerine ve New Harmony şehrine kadar Forierci 19. yüzyıl başı kitlesel hareketlerin çoğu erkeklerin iş gücüne verdikleri değeri, erkekleri bağılıklarını yitirmiş oldukları arazilerine geri dönürme çabalarından ibaretti.

özgürce yaşama hakkına ve büyük bir refaha aralanmış kapısından bir çıkış yolu önerdi⁴ (1986, s. 92)

Daha cinsiyetçi bir yaklaşım, edebiyat eleştirmeni David Leverenz'in yazınlarında görülür: "Agresif, isyankâr, öfkeli, vahşi olmak; işte bu, öncülerin Güney Kıyıları'nda, hâlâ yabancı bir törenin köleleri olan Avrupalı klonlar için yapabilecekleridir" (1991, s. 763). Timothy Flint 1831'de bu "ürkek ve efemine ruhların, moda düşkünlü ve yumuşak ellere sahip erkeklerin öncüleri takip etmeleri gerektiğini; zira bu türden erkeklerin korkusuz ve cüretkâr erkeklikleri sayesinde maceralarını ahlaki bir yücelik ile tasarladıklarını" ileri sürer (Akt. Adams, s. 25). Genç erkekler, Yale'in başkanı Timothy Dwight'ın dört ciltlik *New England ve New York'ta Geziler* (1821-22) eserinde yazarın öncü olarak vahşi doğanın derinlerine doğru ilerledikçe "git gide daha az uygar bir erkek olduğuna" (s. 441) dair pişmanlığını; veya, J. Hector St. John Crèvecoeur'un yeni keşiflere çıkan erkeklerin "avlanırken hep birlikte yozlaştıklarından" ve nihayetinde "üst kademelere mensup etobur hayvanlardan daha matah olmadıklarından" (Akt. Nash, 1967, s. 30) dem vuruşunu okuduklarında, muhtemelen batıya doğru maceralara atılmaya başlamak için sabırsızlanmışlardır.

Batıya hücum edilen yerlerden gelen raporların tamamı erkeksi değerlere geri dönüşe methiyeler düzmüşlerdi. Francis Parkman'ın *Oregon Patikası: Bozkır ve Kayalık Dağ Yaşamı Eskizleri* (1849) başlıklı kitabı, tıpkı akabinde yayımlanan *Muhteşem Batı'nın Keşfi* (1869) adlı eseri gibi anında en çok satan kitaplar arasına girdi. Zengin, çelimsiz, bir deri bir kemik bir oğlan olan Parkman (tıpkı yönetici sınıfından gelen, zayıf yapılı, tıfıl bir oğlan olan Richard Henry Dana'nın 1840 senesinde kaleme aldığı bir diğer erkeklikten kaçış anısı olan *Tayfalıktan İki Yıl Evvel* adlı eserindeki gibi) kendi erkekliğinin kurtuluşunu uygarlık namına olan her değeri yok saymakta bulur. Ayrıca, Charles Webber'in *Yaşlı Magandalar; Rehber;*

⁴ Ayrıca Bkz. M. Meyer, *The Jacksonian Persuasion* (Stanford: Stanford University Press, 1960), s. 139.

veya, *Komançı Ülkesi'nde Altın Madeni Arama Maceraları* (1848) da “vahşi yaşam felsefesini övmüştür⁵”.

Batıya hücum etme 1849'daki Kaliforniya Altın Hücumu ile zirveye ulaşmıştır. Öncesinde ne de sonrasında erkekler bu ölçekte homososyal bir ortam yaratmadılar. 1849 ve 1850 yılları arasında, tam 85.000 erkek Kaliforniya'ya geldi. Tüm eyalet nüfusunun %93'ünü oluşturan bu erkeklerin %71'i ise henüz 20 ila 40 yaşları arasında olan gençlerdi. Oldukça hızlı ve kayda değer miktarda servet edinebilecek olmanın verdiği heyecan, yani salt paranın cazibesi, onları orada tutmaya yetmezdi. Bunca erkeği orada tutan güç, aslında uygarlığın gelenekçi sınırlarının ötesinde var olan, eşlerinden uzak, homososyal yaşamın kendisiydi. Burada bizleri “yumuşatacak yahut kısıtlayacak kadınlar yok” diye yazıyordu John Todd (1871, s.44-45). C. W. Haskins'in gözlemlediği üzere ise, “madencilerin durumu, özellikle kendi dış görünüşlerine karşı olan kayıtsızlıkları, yaşam biçimleri, ve genel olarak tüm alışkanlıkları bütünüyle gösteriyordu ki, erkekler yalnızken, yalnızca kadınların sebep olduğu etkilerden yoksunken, pek kısa zaman içerisinde, kolayca vahşi ve barbar bir hal alabiliyorlardı” (1890, s. 73). Bir doktorun ifadesine göre Kaliforniya'da “dürüst ve adil kadınların tüm yasaklayıcı etkileri ortadan kaybolmuş, erkeklerin kontrolsüz öfkeleri açığa çıkmıştı” (Akt. Margo, 1855, s. 8). Kırk dokuzlular, eski uygar yaşantılarının tüm kalıntılarından feragat edip Doğu'dan getirdikleri kültürel sermayelerinin ağırlığından kurtuldular. Kendilerine Teksas Jack, Viski Tom, Buldog Köpeği, At Kestanesi, Cerrah gibi daha hoyrat ve erkeksi isimler buldular, ne doğru dürüst yıkandılar, ne de kıyafetlerini değiştirdiler; kumar oynadılar, sürekli içki içtiler, sövdüler, kilise ayinine katıldıklarından fazla ödüllü yumruk bahislerine giriştiler. İskambil kâğıdı destesine “Kaliforniya dua kitabı” adını vermişlerdi. Yani aslında kırk dokuzlular bu altın madenlerinde, hiç altın bula-

⁵ Webber “destansı erkekliğin ilkel erdemleri erkekler için yeterlidir ve uygarlık haliha-zırda tüm bunları içerdüğinden saygılı olmayı, görenekleri, yükümlülükleri vb. umursamazlar, fakat birbirlerinin haklarına saygı duyar ve içerisinden geçtikleri ormanın, vadinin, üzerinden geçtikleri ovanın ve nehrin hareketsiz ihtişamında iyi huylu bir Tanrı'nın heybetli varlığının farkına varırlar” diye yazar. Böyle erkekler, Webber ekler, “topluma iğrenmeden öte bir gözle bakmazlar” (s. 311).

masalar dahi, asıl aradıklarını, yani kaybettikleri erkekliklerini bulmuşlardı (Stott, 1991, s. 6, 8, 11).

Pek tabii kimsenin doğaya meydan okuyarak erkekliğini geri kazanmak adına ülkenin bir ucundan diğer ucuna seyahat etme zahmetine katlanmasına gerek yoktu. İnsan aradığını kendi evinin arka bahçesinde dahi bulabilirdi, ki Henry David Thoreau da öyle yaptı. Meşhur deyişle “sakin bir karamsarlık içerisinde yaşamını sürdüren” Thoreau, “salt başarı elde edebilmek adına umutsuzluk ve telaşa piyasa içerisinde girişimlerde bulunan, hayatı detaylar içerisinde ziyan olmuş” ve fiziksel gücünden yoksun düşmüş Piyasa Erkeklerini reddetti ([1846] 1960, s. 10). Kentli iş adamları modern yaşamın insanı kas gücünden mahrum bırakma eğiliminden resmen bunalmış durumdaydılar. Öte yandan işçiler ise diğer erkeklerle bütünleşebilecekleri boş zaman aktivitelerinden yoksundular. Thoreau her iki grubun da özgürleşmesi⁶ gerektiğine inanmaktaydı: “Her gün evimize uzaklardan, tehlikeli maceralardan, ve keşiflerden yeni tecrübelerle ve yeni birer karakterle dönmeliyiz” (s. 142). Kısacası, yeni iş piyasasının insanı çıldırtan tekdüzeliğine panzehir olan “vahşi doğanın hayat veren ilacına” ihtiyacımız vardır (s. 211).

Böylece Thoreau, kadınların refakatinden sakınıp doğada kendi kendini yetiştirmiş, hatta yeniden yaratmış bir erkek olabilmek adına 1845 yılında Walden Gölü kıyısına yerleşti. Bir bakıma, Thoreau, yeni bir tür erkeklik olgusuna kendi kabul törenini icra etmiş oldu. İlk olarak artık eski zamanlara has, aristokratik bir baba figürü olan İngiltere’yi reddiye ile başladı. “Bugün İngiltere’ye büyük uğraşlarla yaptığı ev işlerinin ardından toparladığı ama bir türlü yakmaya kıyamadığı kocaman, hantal bir bavulla oradan oraya seyahat eden yaşlı bir adammışçasına bakıyorum” (s. 65). Ve ardından kendini vaftiz etti. “Erkenden kalktım, gölde yıkandım; bu, dinî bir vecibe olmakla

---

⁶ Bkz. *Walden*, s. 216 ve 66. Thoreau işçilerin “hayatın suni tasarılarıyla ve lüzumsuzca hoyrat işleriyle öylesine meşgul olmalarından ötürü yaşamın nadide meyvelerinin tadına bakamazlarken”, iş adamlarının “akşamları hane halkının peşlerini bırakmadığı hemen yan tarladan veya sokaktan evlerine uysalca geldiklerini ve hayatlarının sürekli aynı nefesi tekrar tekrar soludukları için solup gittiğini” yazar. Sonuç olarak “çalışan erkek gün geçtikçe gerçek huzura sahip olamaz; diğer erkeklerle erkekçe iletişim kurmaya gücü yetmez; emeği pazarda hor görülür, değerini bulamaz. Bir makine olmaktan başka hiçbir şey olmaya vakti kalmaz” (s. 142, 9).

birlikte, şimdiye dek yaptığım en iyi şeylerden biriydi” (s. 86). Ve sonunda, son derece vahşi biçimde ayinini gerçekleştirdi. “Gözümde yolumun üzerinden geçmekte olan bir sıçan ilişti, ve oldukça tuhaf, vahşetle bezenmiş bir heyecan hissettim. İçimden onu yakalayıp çiğ çiğ yemek geldi. Aslında aç olduğumdan değil, temsil ettiği vahşiliğinden belki de.” (s. 142-43). Yabaniliği özümsemek, Thoreau'nun ima ettiği üzere, orta sınıf erkeklerinin kendini özgürleştirebilmelerine imkan sağlıyordu⁷.

Eğer orta sınıf erkekleri batıya hücum etmeyi, yahut en azından ufak bir göl kıyısına kaçmayı dahi göze almasalardı bile, yabanılığın erkeğe yeniden hayat veren erdemlerini kendi evlerine taşıyabilirler; yani hayal güçleri vasıtasıyla kaçabilirlerdi. Yüzyılın ilk yarısında erişilebilir iki tür hayal vardı. Öncülerin ve dağda yaşayan erkeklerin ulusal efsanelerden ve popüler edebiyat eserlerinden uyarlanmış biyografileri, orta sınıf erkeklere hayallerinde kendilerini özdeşleştirip günlük yaşantılarından zihnen kaçma fırsatı tanııyordu. Örneğin, her ne kadar Kit Carson ve Daniel Boone yüzyılın ilk iki onyılında, ve Davy Crockett 1830'larda aktif birer akıncı olmuş olsalar dahi, üçü de biyografilerinin içgüdüsel yabanıllık ve erkeklik anlatıları ile süslenerek yeniden yazılmalarıyla beraber 1840'lar ve özellikle 1850'lerde efsanevi kahramanlar haline geldiler. Üçü de gelişen uygarlıktan ısrarla geri durmaktaydı.

Boone sürekli hareket halinde olan, asla yerinde duramayan, servet biriktirmekle hiç ilgilenmeyen 'doğal bir erkek'ti. Av arkadaşı olduğunu iddia eden bir dağlı, Boone'nin ona “eğer evinin kapısını açtığı anda tepesinde ateş yakmak için bir ağaç göremezse, çoktan yeni bir yere taşınmanın zamanı geldiğini” söyleyip durduğundan bahsetti. Başka bir efsaneye göre ise Boone evinin 12 mil batısında birilerinin tarla sürdüğünü duyarsa, yaşadığı yerin artık “sıkış tepiş olduğunu” —kendi deyimiyle “mahallenin elden gittiğini” söyleyip yeni mekanı için çoktan hazırlanmaya başladılar. İnsan düşmanlığı ile

⁷ Robert Bly'in Thoreau'yu kahramanlarından biri olarak anması boşuna değildir. Yakın zamanda kaleme aldığı bir şiirinde, Bly, Thoreau'yu “aşırı derecede yalnız” yaşamaya ve “kendi hoş dili ile arkadaşlık ettiği” gerekçesi ile göklere çıkarır. Robert Bly, “The In-satiable Soul,” Scottish Rite Temple, San Francisco, 30 Ocak 1993'te bir şiir okumasından.

bezeli böylesine bir huysuzluğa rağbet göstermek Amerikalılara has bir davranış gibi görünüyor⁸.

Gezgin Amerikalı miti ile —özellikle coğrafi hareketlilik, sosyal akışkanlık ve erkeklerin kendilerini yeniden yaratmaları arasındaki bağlantı— eşit derecede belirgindir. Ortaçağın Destansı Zanaatkârı, yabancı erkek kılığındaki öncüye dönüşse de, hâlâ alçak gönüllüdür ve kökenlerine olan bağlılığını sürdürür. “Öncü Akıncı Hikâyeleri”nin (frontier fable) Amerikan kültüründe hâkim bir tema olduğunu belirten Richard Slotkin şöyle ifade eder:

Başkahraman ekseriyetle metropole ve metropol kültürüne oldukça sınırlı bağları olan bir kişi olarak resmedilir. O, kendisini metropole angaje edecek ailevi bağlardan yoksun bir yetim, veya taşrada yaşayan eğitimsiz ve fakir biridir. Doğal öğretiler bedavaya önüne serildiğinde, kitaplardan okuyarak edineceği kültürel değerlere karşı genellikle isteksizdir. Sürekli vahşi doğaya kaçıyor olması metropolle arasındaki bağı koparır veyahut gevşetir, fakat doğanın ona sundukları —yani bilgelik, ahlak, iktidar, en yalın ve el değmemiş haliyle yaban hayatının özgürlüğü — onun için metropolde bulabileceği her şeyden çok daha kıymetlidir (1977, s. 374).

Bu mit, kahramanlarına görünmez olan bir ironi içerse dahi —ki bu ironi uygarlıktan kaçmak için defaatle batıya doğru ilerlemeleri sonrasında batıda var olacak yerleşim birimleri adına orayı ehlileştirip hakikatte uygarlığın öncü birliği haline gelmelerinden kaynaklanıyordu— bugünün hala en güçlü mitidir. Bir tarihçi sonradan efsaneleşen kahraman Davy Crockett’in Alamo’da ne zaman ve nasıl öldüğüne dair anlatılagelen efsaneyi çürütmeye cüret etti-

⁸ Bkz. Henry Nash Smith (1950), Turner, *The Frontier in American History*, John Mack Faragher, *Daniel Boone: The Life and Legend of an American Pioneer* (New York: Henry Holt, 1992), özellikle s. 6, 29, 66, 327-28. Bu üç erkeğin hepsi de Yale Başkanı Theodore Dwight’in sözleriyle “dinin, ahlakın ve resmi yasaların kısıtlamalarına karşı tahammülsüzdür”. David Coyner 1847 yılında kurgusallaştırdığı *The Lost Trappers* başlıklı Carson biyografisinde öncülerin “heyecan verici vahşi Batı serüvenlerini” zihinlerinde çağdaş yaşamın “sıkıcı tekdüzeliliği ve monotonluğu” ile kıyasladıklarında modern yaşantıyı hor gördüklerini yazar (Akt. Turner, *The Frontier in American History*, s. 251). Hepsisi şiddetle entelektüel karşıtıydı; Boone, örneğin, biyografisini yazan Timothy Flint’in ifade ettiği üzere “mümkün olduğunca kitaplardan, parşömen kağıtlarından, dini veya resmi her türlü yazıdan kötülüğün araçları oldukları gerekçesiyle uzak durmuştur” (Akt. Dubbert, *A Man’s Place*, s. 35).

ğinde, onu pısırik olmakla suçlayan nefret dolu yazarların hışımına uğramış ve ancak düşük bir lisede öğretmenlik yapmaktan daha iyi bir meziyeti olamayacağı şeklindeki ithamlara maruz kalmıştır. 1972'deki başkanlık seçimleri öncesinde, Cumhuriyetçilerin adayı Pat Buchanan Crockett'in memleketi olan Tennessee'de yürüttüğü seçim kampanyası sırasında (doğada kendi başının çaresine bakan erkek mitini anımsatırcasına) başına rakun derisinden yapılmış bir şapka geçirmişti (Lofaro, 1989, s. 26).

Hayal Ürünleri, 1820-1880

Gerçek yaşama ait tarihsel şahsiyetler, ölümlerinin on-yirmi yıl kadar sonrasında, onlarla benzer görüşleri paylaşan 19. yüzyılın erken dönem Amerikan romancılarının kurgusal evrenlerinde efsanevi kahramanlara dönüşmüşlerdir. *Amerikan Romanında Aşk ve Ölüm* (1966) ve *Erkeklik ve Amerikan Rönesansı* (1988) başlıklı zihin açıcı kitaplarında edebiyat eleştirmenleri Leslie Fiedler ve David Leverenz Amerikan edebiyatındaki birbirleriyle ilintili iki hâkim temayı tanımladılar: Kadınlardan kaçan erkeklerin yakın birlikteliği (Fiedler) ve iş dünyasına karşı duyulan huzursuzluk ve direnç (Leverenz). Fiedler bu imgelemi tümüyle kavrayıp noksansız dile getirebilen Washington Irving, James Fenimore Cooper, Mark Twain gibi yazarları enfes yorumlar. Leverenz ise konuya dair net bir yaklaşım sergileyemeyen, ikircikli duygular içerisinde kalmış Ralph Waldo Emerson, Nathaniel Hawthorne, ve Walt Whitman gibi yazarlara odaklanır.

Fiedler'e göre, klasik Amerikan romanı, *Madame Bovary*, *Tom Jones*, *Jane Eyre* gibi ana öykünün cinsel sadakat, iş yeri sorumlulukları, aile ve ev içi kaygılar gibi meselelerle boğuşan heteroseksüel çiftlerin etrafında döndüğü klasik Avrupa romanlarından bütünüyle farklıdır. Amerikan romanları cinselliği, evlilikleri, aile ilişkilerini içermeyişle; kadınların neredeyse tamamen yok sayılmasıyla ünlüdür. Amerikan romanları "macera ve tecrite ilaveten, bir noktadan diğerine, yahut toplumun içerisinden bir adaya, bir ormana, yer altına, korunaklı, en azından annelerin gelemeyeceği yerlere kaçış" (Fiedler, 1966, s. 26) hakkındadır.

Washington Irving'in "Rip Van Winkle" (1820) hikâyesini ele alın. Görünüşte Van Winkle tam 20 yıl uyuyakalır ve uyanıp geri dönüğünde her şeyi değişmiş bulur, fakat bu aynı zamanda cazgır eşinden kurtuluşu anlamına da gelmektedir. "Sabah, akşam ve gece kadının çenesi bir an olsun susmuyordu, ve Winkle'ın yaptığı her şey veya söylediği her söz şüphesiz eşini memnun edip onu biraz olsun kendisinden uzak tutabilmek içindi." Genellikle Rip cevaben sadece "omuzlarını silker, kafasını sallar, gözlerini havaya dikerdi." Ama sonunda dayanamayıp kaçmak zorunda kaldı. "Zavallı Rip nihayetinde neredeyse umutsuzluğa mahkûm olmuş; ve tek çaresi, tarladaki işlerden ve eşinin yaygaralarından kaçıp tabancasıyla ormanın derinliklerine doğru yol almaktı." Rip'in elindeki dolu tüfeği ile 20 sene süren avareliği serkeş hayallerle ve dağlardaki olta balıkçılarının homososyal dünyası ile yüzleşmeyle son bulur (Irving, [1820] 1963, s. 43-57). Rip geri döndüğünde, uzun süre ortalarda yokken değişen cinsiyet düzeninden ve pek tabii eşinin ölümünden şaşkına döner:

Aslına bakarsanız Rip politikacı filan değildi. Devletlerin ve imparatorlukların değişimi onda çok az etki uyandırır. Fakat yaşamı uzunca bir süre özellikle bir türün despotluğu altında feryat figan geçmişti: kadın iktidarı. Artık sonunda mutlu ve mesuttu. Evliliğin boyunduruğu altından kurtulmuş, canının istediği zaman eşi Dame Van Winkle'in zulmünden korkmadan dilediği yere gönölünce gidebilirdi. Fakat her ne zaman bir yerlerde eşinin adı geçse, ya kaderine bir teslimiyet ifadesi, veyahut kurtuluşunu anımsatan coşku ifadesi ile başını salları, omuzlarını silker, gözlerini belirtirdi (s. 57).

Irving'in hikâyesinin bu son satırları "civardaki tüm kılıbık kocaların ortak umududur. Hayat artık onlar için bunaltıcı bir hal aldığında, bu satırlar Rip Van Winkle'in kabından içlerini ferahlatan bir bardak su olur." Rip, Amerika'nın ilk kurgusal arketipi, zulümden kurtulmak için ortadan kaybolan bir mülteci, doğuştan firaridir⁹. Ve Washington Irving ulusun ilk Robert Bly'idir.

⁹ Leslie Fiedler'in ifade ettiği üzere Rip'ten bugüne "kurgumuzun tipik erkek karakterleri ormanların içine, denizlere, nehirlere yahut savaşa --onları uygarlıktan, başka bir deyişle, erkekle kadının karşılaşp aşık olmalarından, evlenmelerinden, sorumluluk yükünden onları kurtaracak herhangi bir yere doğru-- kaçan erkeklerdir". Fiedler, *Love and Death*, s. 26.

19. yüzyılın ortalarından bugüne dek, bu Amerikalı yeni erkek kahraman kadınların olmadığı bir dünyada ruhuna yoldaşlık edecek, tercihen başka bir ırktan olan bir erkekle karşılaşır. Amerikan kurgusu, Natty Bumppo ve Chingachgook, Huck ve Jim, Ishmael ve Queequeg'le başlayıp, ardından Lone Ranger ve Tonto'ya, Kaptan Kirk ve Vulkan'lı Mr. Spock'a, *Kurtlarla Dans*'ın Yüzbaşı John Dunbar'ı ve Kicking Bird'üne, ve *Cehennem Silahı*'nın Riggs ve Murtaugh'ına kadar uzanan geniş bir yelpazede erkek dayanışması motifini göklere çıkarır. Erkekler arasındaki bu dayanışma “toplumdan firar eden beyaz erkek ile koyu tenli yabaniyi ölüm onları ayırana dek bir arada tutar [ve bu ilişki] herhangi heteroseksüel tutkudan daha saf ve kalıcıdır” (Fiedler, 1966, s. 214). Büyük ölçüde ırkçılık ve homofobi ile tanımlanan bir toplumda iki farklı ırktan erkeğin homoerotik birlikteliği ilk bakışta şaşırtıcı gelir. Fiedler bu durumu kurgu içerisinde beyaz heteroseksüel suçluluk hissinden arınma çabası olarak izah eder, fakat ben bunun aynı zamanda erkekliği tanımlama, tasavvur etme ve sahneleme yöntemi olduğuna inanıyorum. Ortada kadınlar ve çocuklar yokken, beyaz olmayan [diğer] erkekler bir bakıma onların yerini alır, erkekliğin alanına müdahil olmadan erilliğin sahnelenmesine katkı sunarlar. Örneğin, Nigger Jim bakıma muhtaç bir çocuk; Chingachgook ve Tonto erkek birer anne; Queequeg ve Chingachgook manevi destekçi ve ahlak dersi veren ve erkekliğin sınırları içerisinde yer almayan rollere bürünürler. Aralarındaki homoerotik tutku asla eşitler arasında olacak türden bir tutku değildir: Beyaz olmayan her daim yardımcı ve yordakçı; yahut Rousseau'nun tabiriyle, çocuksu masumiyetiyle uygarlığın düzenbazlıklarına duyarlı ‘soylu vahşisi’dir¹⁰.

Bedenin şehvet dolu cazibesine boyun eğen cinsellik, tıpkı erkeklerin kadınlarla olan bağlarından sıyrılma yeteneklerini mahveden bedensel arzuları gibi, her şeyi berbat ederdi. Cinsellik kadınlarla olduğunda evlilik ve aile ile sonuçlanır. Erkeklerle olduğunda,

¹⁰ Irklar arası erkek dayanışmasının yakın zamanlardaki biçimleri iki erkek arasındaki cinsel birleşmeye dair en ufak bir ima barındırmama üzerine kuruludur. Bu sebepten ötürü erkeklerden biri –genellikle beyaz olan– aşırı biçimde cinselleştirilmiş heteroseksüel karaktere dönüştürülmüştür. Böylece Last of the Mohicans, Lethal Weapon ve Dances with Wolves gibi filmler Natty'nin, Riggs'in ve Teğmen Dunbar'ın aşk ilişkilerine de vurgu yapar. Ruhani rehberlik konumundaki siyahi erkek görece cinsiyetsizleştirilir.

yani homoerotik dayanışma eşcinsel birlikteliğe evrildiğinde, aralardaki o heyecan dolu ama iffetli bağı mahveder¹¹. Herhalde bu durum iç savaş öncesi Amerika'nın en popüler romancısı olan James Fenimore Cooper'ın beş kitaptan oluşan *Deri Çoraplı Öyküler*'inden başka bir yerde daha iyi anlatılamazdı. Önceleri Cooper yeni yeni ünlenmeye başlayan *piyasa erkekliği*ni eleştirmek ve kendi doğal erkeğini idealize etmek için bir yol arayışı içerisindeydi. Örneğin, 1821 yılında kaleme aldığı *Casus* adlı romanındaki Kuzey Amerika'lı kurnaz seyyar satıcı Harvey Birch'e getirdiği eleştiri, "paraya olan tutkusu hıssımına karşı olan düşkünlüğünden daha güçlü olan" bu karakterin karşısında onları birbirine düşürecek eril bir arketipi olmadığında son derece etkisiz kalmaktadır.

1823'te aradığı kişiyi *Öncüler* (1823), *Mohikanların Sonuncusu* (1826), *Bozkır* (1827), *Kâşif* (1840), ve *Geyik Avcısı* (1841) romanlarının kahramanı olan Natty Bumppo karakteriyle bulmuş oldu. Cooper, Bumppo karakteriyle vahşi doğaya kaçan erkekçi prototipi yarattı ve "görgüsüz ama doğal güzelliği içgüdüsel olarak hissedebilen, tamamiyle kendi kendine yetebilen, toplumsal sorumluluklardan zerre nasibini almamış yalnız bir avcının nasıl Batı Amerika'nın yüce aşk hikâyelerinin ana karakteri olabildiğini gösterdi" (Lasch, 1991, s. 94). "Şu Natty, ne çeşit bir adamdır o?" diye sormuştu D. H. Lawrence. "Silahlı olan bir adamdı. O adam öldüren bir katildi. Sabırlı ve nazik de olsa o bir katildi. Kendine hayran bırakan... ama yine de bir katildi" (1967, s. 59). Bumppo Piyasa Erkeği değil, kuşkusuz erdemli, "uygarlığın ahlaksızlığından Kızılderili geleneklerinin ataerkil yoldaşlığına kaçan" (Leverenz, 1992, s. 754) geleneksel bir beyefendiydi. Natty Bumppo "Amerika'daki" ilk "son gerçek erkekti"¹².

Kendileriyle ilk tanışmamızda, Natty ve Kızılderili yoldaşı Chingachgook beyazların Kızılderililerin topraklarını almakta haklı olup olmadıkları hakkında bir tartışmaya tutuşurlar. Her ne kadar

¹¹ "Abartılı homoseksüelliğin varlığı Amerikan duygusal yaşamının temel özelliğini bozmakla tehdit eder: Soyunma odalarındaki ve beysbol stadyumlarındaki samimiyet, poker oyunundaki ve balık tutma gezilerindeki güzel dostluk, oğlanın algısında homoerotik şüpheden çok masumiyet içeren hem kaba hem de zarif, bir tür tutku içermeyen tutku" Fiedler, *Love and Death*, s. 143.

¹² Ayrıca Bkz. Henry Nash Smith, *Wilderness* (Yaban), s. 256; Cawelti, *Apostles of the Self Made Man*, s. 78.

silah kullanmanın pek de adil olmadığına farkında olsa da, Natty ilk etapta aslında beyazların Kızılderililere yaptığına sadece Kızılderililerin zaten önceden kendi kendilerine yaptıklarından farklı olmadığını söyler. Fakat sonrasında Natty durduk yere kadınsılaşmayı eleştirmeye başlar. Çağdaş beyaz erkekler artık “ödleklilikleri” ulu orta ayıplayıp cesur davranışlara alkış tutmuyorlar. Şimdilerde “yalanları korkak palavracıların yüzlerine vurup, gözü pek askerlerin yoldaşlarının şahit olduğu kahramanlık hikayelerini köy meydanlarında anlatmaktansa tüm bunları “kitaplarda kaleme alıyorlar”. Sonuç olarak, “günlerini bile isteye kadınların içinde nasıl dedikodu edileceğini öğrenerek boşa harcayan bir erkek, asla ne babasının kahramanlık hikâyelerini öğrenebilir, ne de aynı kahramanlıkları göstermek adına çaba sarf edebilir” (s. 26)¹³.

Eğer kitaplar dişileştirmenin eyleyicileri ise, kadınlar çaresiz ve narin yaratıklardan başka bir şey değildir. Roman boyunca erkekler tüm tehlikeleri göze alıp, erkeklerin koruması olmadan hayatta kalmayı başarabileceklerine inanmadıkları kadınları kurtarmak için ormanda çokça vakit geçirirler. Düşmanlar da dişileştirilmiştir: “Delaware'liler kancıktır!” diye haykırır Hawkeye. “Yengee'ler, benim zavallı hemşehrilerim, onlara baltalarını alıp Kanadadaki babalarına saldırmalarını söylediler, ve onlar da kendi cinsiyetlerini unuttular. Benim kardeşim Le Cerf Agile'yi Huron'ların önünde kazığa oturtulmamak için yalvarırken görmeyi, onlardan kendisine etek giydirilmesini istediğini duymayı ister mi?” (s. 318)¹⁴. Hawkeye kadınısı süt kuzularına erkekçi saldırılarda bulunuyor ve kadınları hor görüyorken, *piyasa erkekliği*ne en keskin eleştiriyi beyaz adam kisvesi altında yapmak Kızılderili Chingachgook'a düşer:

Kimileri (Kuzey Amerika Yerlilerinin Baş Tanrısı) ormanların safliğinden daha soluk benizlere sahiptir: Tanrı onlara tüccarlığı, ka-

¹³ Bumpo roman boyunca entelektüel karşıtlığı temasına ve kadınların kadınsılaştırma niteliklerine geri döner.

¹⁴ Fakat Hawkeye'nin kaçmak için çilli bir kitap kurdu olan David ile kıyafetlerini değiştirmesi gerekir. “Çok korkar mısın?” Hawkeye ona sorar. “Hedeflerim barışçıldır ve öfkem, ki nadiren güvenirim, çoğunlukla merhamet ve sevgidendir,” diye cevaplar David. “Erkekliğine karşı doğrudan bir saldırı hissedince biraz huzursuzlandığımı” söyler bize (Cooper. s. 323.)

dınlarına köpek, kölelerine kurt olmayı bahşetmiş. Bu insanlara bir kumrunun mizacını vermiş; hiç yorulmayan kanatları olan. Gençlik bahşetmiş, ağaçların yapraklarından daha bol, ve tüm dünyayı hırsıyla yiyip bitirecek iştah vermiş. Tanrı onlara vahşi kedilerinkine benzer diller vermiş; tavşanları gibi yürekler, domuzları gibi kurnazlık... ve kollar vermiş savaşları için; marifetleri dünyanın tüm mallarını nasıl bir araya getireceklerini fısıldar onlara; ve kolları tüm karayı tuzlu suların kıyılarından büyük göllerin adalarına kadar her yeri kuşatır. Açgözlülüğü onu hasta eder. Tanrı ona yeterince vermiştir ama o hepsini ister. Böyledir işte soluk benizliler (s. 356).

Cooper'ın isyanı şehirli girişimciye mahsus olan erkeklığe karşıydı. Onun yerine erdemli avcının, yabandaki Destansı Zanaatkâr'ın dönüşüne methiyeler düzüyordu.

Herman Melville'in *Moby Dick*'i kadar hiçbir eser yüzyılın ortasındaki erkeklik krizinin şaşırtıcı analizini gözler önüne seremez. Kaptan Ahab'ın "umutsuz narsistik öfkesi" ve "insanı büyüleyen baskıcılığı" tükenen erkeklığinin intikamını almayı saplantı haline getirmiş bir adamın nişaneleridir" (Leverenz, 1992, s. 279, 281)¹⁵. Melville, Ahab'da cinsiyetli deliliğin, cinsel saplantıyla alevlenen kör öfkenin, bulunduğu konuma kendi başına gelmiş Piyasa Erkeğinin kendini yok edişinin portresini sunar. İşte buradaki erkek hükmetmeye güdümlenmiş, zorunlu olarak rekabetçi olmuş, saplantı derecesinde güvensiz; kısaca, 19. yüzyılın tipik mükemmeliyetçi kapitalist simsarıdır. Onu böylesine hırs bağımlısı yapan tahakküm etme saplantısı 19. yüzyıl histerisinin eril biçimidir¹⁶.

Büyük beyaz balina bir yandan erkeklığın sınıandığı daha güçlü bir erkeğe, diğer yandan da şehvete, cinsel yönden doyumsuz bir Öteki olan kadın arketipine gönderme yapar¹⁷. Nihayetinde "altı inçlik kılıcını balınaya saplamaya çalışırken bacağına kaybeden Ahab'ın

¹⁵ Leverenz, Melville'in kapitalist Leviathan'a duyduğu öfkenin babasını iflase ve deliliğe sürükleyip intiharına sebep olan ticari hatalarıyla aynı bilinç dışı takıntı olduğunu önerir.

¹⁶ Aynı kadınlardaki karşıtı gibi, bu delilik toplumsal cinsiyet uyumsuzluğuna değil, çılgın davranış normlarına aşırı uyum gerekçesine dayanır.

¹⁷ "Jackson'ın Bank'ı ve Ahab'ın balinası gibi Amerikan iç savaşı öncesi politikalarının canavarları, burjuva sınıfının dünyayı yönetme girişiminin başarısızlığını açıklayan gizli güç merkezleriydi" diye yazar Michael Rogin. "İradesine direnirken istediği güç ve tecrübe ettiği şehvetin vücut bulmuş hali onlarda mevcuttu ve böylece onlara savaş açtı." Rogin, *Subversive Geneology*, s. 126.

gözü dönmüşçesine erkekliğini ispatlama çabalarına” ne demeli? Moby Dick, Amerikan edebiyatındaki “eril penis kıskançlığının en abartılı izdüşümüdür” (Leverenz, 1992, s. 290, 294). Ahab'ın kaçınılmaz başarısızlığı hem ekonomik durumu hem de cinselliği ile ilişkilidir. *piyasa erkekliği*nin doğanın bahsettiği güçler açısından bir karşılığı yoktur. Öyleyse, aslında hükmetme dürtüsünün altında yatan gerçeğin tahakküm altına girme korkusu olduğunun açığa çıkmasıyla ilişkiler ters yüz edilmiştir. Ahab düşmanının önünde küçük düşme korkusuyla tüm mürettebatının vahşice katledilmesine razı olan, aynı zamanda hem ayartan hem de ayartılan, hem tecavüz eden hem de tecavüze uğrayan erkek Doradır. Ahab sonunda histerik bir biçimde konuşma yeteneğini kaybedip sessizliğe mahkum olur. Zıpkın misinasıyla boğularak korku içerisinde çırpına çırpına can verir.

Bu şiddetli tutkular Ishmael ile zıpkıncı Queequeg'in arasındaki narin homoerotizm ile şaşırtıcı bir tezat oluşturur. Zıpkıncı Queequeg, Ishmael ile sarılmış yatakta uyurlarken erkek dayanışmasını simgeleyen iffetli ama müstehcen homososyal ilişkiyi keşfeder. Melville'e göre, içlerinden biri *piyasa erkekliği*nin dürtülerini benimsediğinde erkek dayanışması mümkün değildir. Ancak Destansı Zanaatkar'ın homososyal kardeşliğinde oluşabilecek bu türden bağların tamamı Ahab'ın deniz canavarlarının en büyüğüne sahip olma saplantısı yüzünden paramparça olmuştur.

On Dokuzuncu Yüzyılın Başındaki Kaçış Fantezileri

On dokuzuncu yüzyılın başında artık Batı'da ilerleyecek bir yer kalmamıştı. Peki bir erkek ne yapmalıydı? Pek tabii erkeklik ihtiyaçlarına çare olsun diye kurulan spor kulüplerine veya 1897'de 19 milyondan biraz daha az olan toplam erkek nüfusunun 5.5 milyonun üyeliği ile övünen Güçlü Hristiyan Erkekliğinin uyanışı için yapılan toplantılar gibi yüzlerce organizasyona dahil olabilirdi! Genç Erkek Hristiyanlar Birliği (YMCA), Erkek İzciler, karma eğitim olmayan okullar sayesinde oğullarının sıkı erkeklik talimi yapabilmelerini sağlayabilirdi. Veyahut hayal gücüyle derinlerdeki erkekliğini geri kazanabilirdi. En nihayetinde erkeklik, gerçekte kaybettiğimizi hayal dünyamızda yeniden yarattığımız, peşinen kabul ettiğimiz psikanalitik bir önermedir. Peki neden toplumsal cinsiyet kimliği olmasın?

Örneğin, Frank Merriwell'in Yale'deki yiğitlik hikâyeleri oldukça hevesli genç erkek okurlar buldu. İşte elimizde sporun her alanında en zorlu ideallerin vücut bulmuş hali vardı. Yale'in takımları ne zaman dara düşse, büyük maçların tamamını ne erklilik ne de ahlaki değerlerinden zerre taviz vermeden kazanmayı bilirdi (bir defasında beysbol topuna çift yönlü falso vermeyi bile başarabilmişti!). Tıpkı Gilbert Patten (Merriwell hikâyelerini Burt Standish takma adıyla yayımlayan yazar) gibi, on dokuzuncu yüzyılın başındaki yazarlar erkek okurlarını dingin, sıkıcı yaşamı eleştiren, uygarlığın sınırlarında gezinen kahramanlık hikâyelerine ikna ettiler ve okurlarına bu sıkıcı yaşantıdan kaçmanın mümkün olduğunu hatırlattılar. Hayallerimizde bugün dahi sürekli yinelenen rol modelimizin, hür, erdemli zanaatkarın dünyasına tekrar tekrar dahil oluruz. Bugün bu kahramanın en meşhur vücut bulmuş hali kovboydur.

Kovboy, Amerika'nın kültürel tarihinde önemli bir yere sahiptir. Kovboy, Amerika'nın dünyanın efsanevi kahramanlar silsilesine yaptığı katkıdır. İşin en ilginç yanı ise kovboyun aslında her daim bir kahraman olmaması, artık ortadan kaybolduktan sonra icat edilmiş olmasıdır. 1860'larda ve 1870'lerde kovboylara sığır çobanı denirdi ve kovboy halkın okuduğu gazete ve dergilerde zorbalık, barbarlık, vahşi davranışları olan yontulmamış, görgüsüz, kaba saba bir erkek olarak belirirdi. İyi biri olmanın aksine gaddar bir kanun kaçağıydı. Laura Winthrop Johnson, 1875 senesinde yazdıklarında "ayaklarında kocaman botlarıyla, pis, yağlı kot pantolonlarının içinde, saç sakalına karışmış vahşi bakışlı bu kaba adamlarda" (Akt. Smith, 1950 s. 122) bir cazibe görmemişti. Fakat 1882 yılı civarındaki Birinci Vahşi Batı Gösterisi'nde, Buck Taylor adında bir kovboy yazar Prentiss Ingraham'ın dikkatini çekti. Şimdilerde şiddetten arındırılıp kitlesel tüketim nesnesine dönüşen Vahşi Batı Gösterisi, Batı'nın bilinçli bir yeniden üretimiydi. Efsanevi arketiplerin en önde gelen taciri Buffalo Bill Cody tarafından organize edilen bu gösteriler, Vahşi Batı'nın fethedilip Amerika'nın yayılmacılık ve piyasa başarısının bir alegorisi haline dönüştürülmesini tasvir ederdi. 1887'de Ingraham, sonradan genişleyip ucuz macera romanları halini alacak olan Taylor'ın kurgusal biyografisini kaleme aldı ve böylece yeni kovboy icat edilmiş oldu.

1887 yılına kadar bir nevi kovboyun özerkliğinin simgesi olan büyük sığır sürüleri yok olmuş, 1886-87 kışında yaşanan kitlesel sığır

ölümleri (Big Die-Up) çok sayıda iflasla sonuçlanmış, ve neticesinde kovboy artık “başıboş bir şövalyeden ziyade at sırtında kiralık bir erkeğe dönüşmüştür” (Wallace Stegner, Akt. Vorpahl, 1972, s. ix). Her ne kadar kovboy “ineklerin sıkıcı ve çoğunlukla tehlikeli bakımlarını yerine getirmek için işe alınmış yetenekli bir işçi” olsa da, simgesel tasviri onun kahraman olma ihtimalini göstermektedir (Robertson, 1979, s. 253). Eğer kovboyun alelade yaşamı gerçek hayatta iş gücüne dönüştürüldüyse, kurgusal temsilindeki karşılığı kesinlikle cesaret ve zafer demektir. Yüzyılın sonu ayrıca rodeonun icadına şahitlik etti. Cheyenne'nin Akıncı Günleri'nin tanıtımını yapan reklam kupürlerindeki ifadeye olduğu gibi, Rodeolar “babayiğit Batı akıncılarının tamamı tarafından sevilen, cesaret gerektiren, benzersiz spor şölenleridir”. İlk rodeo 1883 yılında Pecos, Teksas'ta düzenlendi. Beş yıl sonra, Arizona halkı Prescott'ta müstakil alanlarda kovboyların sığır yakalama hünerlerini sergilemesini izlemek için bilet satın aldılar. 1890'lara gelindiğinde artık rodeolar belli kuralları olan dana güreşi, eyersiz ata binme, yabani atlara binerek onları ehlileştirme gibi farklı formatlarda düzenlenen yarışmalar haline gelmişti. Cheyenne'nin Akıncı Günleri 1897 yılında “bugünün Batısını ahlaken yükseltmek için eski Batı'nın her sene bilinçli bir yeniden hayat buluşu” olarak tanıtıldı. 1909 senesinde bir yazar Akıncı Günleri'nin önemli şöyle açıkladı:

Uygurluk her şeyin üstesinden geliyor: gelişen şehirler ve bakımlı çiftlikler tepelerdeki binlerce sığırı yerinden ediyor. Fakat öncüler güçlü kolların, cesur yüreklerin hâlâ çiftliklerde var olduğunu ispatlamak için içler acısı bir kararlılıkla eski geleneklere sınıksız sarılıyor (Bond, 1909, s. 17).

Akıncı Günleri'nin organizatörlerinin Batı erkekliğinin eskiden sağlam, güçlü, kuvvetli olduğundan ve o günlerde zayıf düşmüş erkekliğe rodeo yarışmalarında yeniden canlılık veriyor olduklarından zerre şüpheleri yoktu. Yarışmalardaki bireysel performanslar “yaşamlarını tehlikeye attıkları ölçüde övgü alıyor, yorumcular ehlileşmemiş atlara eyersiz binen kovboylara korkuyla karışık saygı duyuyor; vahşi atlara hitaben de “deri kamçılarının sızısıyla eyerlerinin altından öfkeyle fırlayan katiller” gibi ağdalı, şiirsel laflar ediyorlardı. Rodeo yarışmacılara “profesyonel rodeo alanlarında akıncıların bir parçası oldukları hissini verirdi. Vahşi bir atın üzerindeki kovboy Batılı erke-

ğın aşırı bireyselliğini simgelerdi.” İzleyiciler için rodeo tadımlık bir yabanilik ve belirsizlik hissiydi.”¹⁸ Rodeo ağılı akıncılık bilincini glad-yatörlere has meydanlarda bu kanlı sporda yer alan yarışmacılar vasıtasıyla muhafaza ediyordu (Bond, 1909, s. 176; Walker, 1958, s. 78).

Efsanevi bir yaratım olarak kovboy acımasız ve cesurdu. O, “gözetimsiz, kontrol edilemeyen vahşiliğin” alanına korkusuzca girmeye hazırdı ve oranın daha az erkek olan halkını ehlileştirmeliydi. Doğal ortam kontrol altına alınır alınmaz, yakasına yapışan kadınlardan, mızımızlanan çocuklardan, umursamaz patronlardan ve müdürden sıyrılıp uygar yaşamın taleplerinin boyunduruğu altına girmeden yoluna devam etmeliydi.¹⁹ Kovboyunki, tıpkı Harold Wright’ın *Bir Erkek Adam Olduğunda* (1916) adlı romanında belirttiği gibi, “gelecekçiliğin oldukça zayıf ve kırılğan çitleriyle sınırlandırılmayacak” bir özgürlüktü (Gerzon, 1983, s. 77). O, doğal hakka ve hukuka olan inancı yalnızca gözlerini kör eden bir öfke tarafından gölgelenen, sıkı sıkıya bağlı olmaya ihtiyaç duyduğu kusursuz etik değerlerin adamıdır. O, “çok az konuda güçsüz ve umutsuz olan ve bunlar hakkında pek de laf etmeyen” bir eylem adamıdır. Korkusuzluğun, cesaretin ve kabiliyetin kendisine daimi yoldaşlık ettiği erkeklerin dünyasında yol alır. Fiziksel dayanıklılık ve rasyonel hesaplamalar ile yaşar. Şefkat duygusu genelleyici ve toplumsaldır, fakat herhangi bir bireyle uzun süreli duygusal bağlar geliştirmez. Yalnız yaşar, çiftlik hayatının dışında bir “münzevi at binicisidir.”²⁰

Ve pek tabii kovboylar, Owen Wister’in *Virjinyalı* romanının 1902’de yayımlanmasıyla edebi türler arasına giren kovboy romanlarının sayfa dışı dışında, gerçekte var olmazlar. Wister yalnızca türün yaratıcısı değil, aynı zamanda onun en büyük propagandacıları ve övücülerinden biridir. Philadelphialı aristokratik bir ailede dünyaya

¹⁸ Bkz. Ayrıca *The Saturday Evening Post*, 29 Ekim 1919.

¹⁹ Kovboy “atalarından, yakın aile bireylerinden, ve onu tutsak edip hareket etme özgürlüğünü kısıtlayan her şeyden kaçan” bir erkektir diye yazar kültür eleştirmeni Christopher Lasch, *The True and Only Heaven: Progress and Its Critics* (New York: Norton, 1991), s. 39. Wallace Stegner’in ifade ettiği üzere kovboya göre uygarlık “sorumluluk anlamına gelirdi, kanun anlamına gelirdi, çiftlik evini ve etrafındaki çitleri ifade ederdi, su kullanma hakkını, yer kirası için sabit ücreti, kadınları ifade ederdi.” Ben Merchant Vorpahl, *My Dear Wister*, s. ix. Akt. Stegner.

²⁰ Yukarıda isimsiz verilen alıntılarının tamamı Owen Wister’in arkadaşı Frederic Remington’a yazdığı mektuplardan ve şu makaledendir: “The Evolution of the Cow Punc-her” (1893) Tamamı için: Ben Merchant Vorpahl, *My Dear Wister*, s. xi, 81, 93, 94 vb.

gelen Wister'in ilk tutkusu müziğe ve konservatuar eğitimi almak için Harvard'a gitti. Asla büyük bir bestekâr olamayacağı anlaşılınca, babası geri dönerek Boston'un en büyük simsarlık kurumunda işe başlaması konusunda ısrarcı oldu. Birkaç ay içerisinde Wister öfke nöbetlerinin ardından yüz felci geçirdi. Tedavi için gittiği S. Weir Mitchell Wister'a nevrasteni (sinir zayıflığı) teşhisi koydu ve tedavi için Wyoming'teki büyük çiftliğe seyahat etmesini önerdi. Wister çiftliğin ağılında saatler geçirdi, avlandı, balık tuttu, ve hayvan sürülerini güttü. Buzağuların fişlenmesine yardımcı oldu, boğaları kısırlaştırdı, atları doğurttu. 1885 senesinde çiftlikten “aşâğılık bir beyinden ziyade hayvanlardan biri gibi olduğumu hissedebilmeye başlıyorum” diye yazacaktı (White, 1968, s. 124). Üç hafta içerisinde Wister tamamen iyileştğine inandı.

Ve ardından methiyeler düzmeye kendini adadığı Batılı yaşam tarzına geçti. Edebiyat eleştirmeni Jane Tompkins'e göre kovboy romanları onun icadıydı. Kovboy romanları “gürbüz erkeklğini ilan etme özgürlüğüne dair şüphe duyan üst sınıfa mensup bir kısa öykü yazarı ve bestekâr olan” Wister için bir araçtı (1992, s. 136).

Kovboy romanları kadınlara karşı olmasa da kadınsılaşmaya karşı bir isyan olan erkekçi hayal gücünün zirve noktasını temsil eder. Geniş bozkırlar erkeklerin iş yerindeki aşâğılanmadan, kültürel kadınsılaşmadan ve eviçinde erkeklğin yitirilmesi tehlikesinden kendilerini özgürleştirme alanlarıdır. Kovboy romanları, meyhanenin kilisenin yerini aldığı, kamp ateşinin başında oturan erkeklerin Viktoryen salonlarda oturan erkeklere eş değer olduğu, çiftliklerin fabrika binaları ile yer değıştirdiğı alternatif kurumlar ve tecrübeler sağlar. Kovboy romanları arındırılmış, el değımemiş, erkeklere ait bir alan; çağdaş orta sınıf erkeklerin bir zamanlar Batı'nın özgür zanaatkarlarının yaşadığına inandıkları bir dünyadır.²¹

²¹ Çağdaş kültür eleştirmenlerinin ayrıca dikkatinden kaçmayan erotize edilmiş bir dünya idi. Örneğin Robert K. Martin kovboy romanlarına “kovboyların içlerinde yer bulamayacaklarından korktukları gitgide kadınsılaşan bir dünyadan köşe bucak dört nala kaçtukları 'homoerotik kovboy hikâyeleri' der. Kovboyların peşinden koştukları şey onları uygarlaştıran kadınların gelmeden önceki mutlak ideal geçmiş zamandı.” Robert K. Martin, “Knight Errant and Gothic Seducers: Representations of Male Friendship in Nineteenth Century America” *Hidden from History: Reclaiming the Gays and Lesbian Past* (Der. M.B. Duberman, M. Vicinus, and G. Chauncey), (New York: New American Library, 1989), s. 174. Pek tabii çiftlikte erotize edilen yalnızca erkeklerin samimi dostluk ilişkileri değıldi; kadınların yokluğunda, çok sayıda başka gönderme –silahlar ve atlar gibi— erotizm vazifesi görmüştür.

Peki böylesine efsanevi bir şahsiyetin karakter özellikleri nelerdir? Herhalde erkeklere yakışır şekildedir.²² O doğal bir aristokrat, “uygarlık tarafından yahut onun kurumlarınca değil, içsel bir iyilik dürtüsüyle toprağa bağlı işlerde çalışmanın kendiliğinden gelen etkisi ile yoğrulmuş bir asilzadeydi”. Tıpkı kendinden önceki Natty Bumppo veya Dacy Crockett gibi, Virjinyalı “kelimelerle ifade edilemeyen, toprağın yakışıklı oğluydu. Uzun zamandır kelimelerin dünyasında varlığına inandığım, fakat hiç tanışmadığım, etten ve kemikten bir hakikatti işte. Beyefendi diye adlandırdığımız yaratık, türünün görünüş itibariyle zerafetine doğuştan hükmetme şansını yakalayamayan binlercesinin yüreğinin derinliklerinde yatar”²³. Çıraklığını tamamlamış, şimdi artık binicilik, kement atmak, öldürmek gibi zanaatlerin ustası olmuştur. Sahip olduğu “öz disiplin, amaca hizmet etme, bilinç egzersizi, el becerisi, pratik zeka, kusursuz muhakeme yeteneği, haddinden fazla yorucu ve bezdirici zorluklara rağmen devam edebilme kapasitesi” gibi erdemler özünde bir zanaatkarın erdemleridir. O, cumhuriyetçi değerleri ve özerkliği somutlaştıran özgür bir ülkenin hür erkeğidir (Worster, 1992, s. 80; Wright, 1975, s. 152).²⁴

Ve o beyaz bir erkektir. Wister’e göre, Batı “erkeksi, eşitlikçi, özgüvenli ve aryandı.” Gerçek Amerika; kadınsılaşmadan, aç gözlü

²² Theodore Roosevelt, 1895 yılında “işte erkekliğin bu tonu Bay Wister’in yazılarına hâkim olan tondur” diye yazmıştı (Akt. G. Edward White, *The Eastern Establishment and the Western Experience*, s. 197). Çağdaş feminist eleştirmen Madonne Miner için, *The Virginian* romanı “nihayetinde yenilgiye uğrayan Amerikan erkekliği için yazılmış bir methiyeydi” - “geleneksel erkeklik hallerini içten içe kemiren süreçlere verilmiş, korkutucu, bilinçli ve başarısız bir yanıtı” Miner, “Manhood on the Make: Owen Wister’s *Virginian*” (*Men’s Studies Review* 8(4), 1991), s. 15. Ayrıca aynı yazarın şu eserine de bakabilirsiniz “Documenting the Demise of Manly Love: Owen Wister’s *Virginian*” (*Journal of Men’s Studies* 1(1), 1992). Bu bölümü planlarken yaptığı yardımlardan dolayı Madonne Miner’a minnet borçluyum.

²³ Birçok western romanında olduğu gibi Wister’in romanlarında da, yalınayak başı kabalık bir anlatıcı, Doğulu okuyucununun Batı’nın dünyasına getirme görevini üstlenir ve biz de Amerikan Batısını bu yeni gelenin hayranlık dolu ama daha az erkeksi gözlerinden görürüz.

²⁴ Batılı kahraman, *piyasa erkekliğinin* kanlı canlı bir yadsımasıydı. Wister, kovboyların gezgin tüccarları “herkesle hemen dost oldukları ve şehrin kalabalığındaki on kişiden dokuzu ile filişi kıymetinde iyi dostluklar geliştirdikleri ancak doğaya daha yakın yaşayan ve doğayı daha iyi tanıyan bozkırın (sagebrush-Nevada eyaletine ait bir tanımlama) çocuklarına aynı şekilde davranmadıkları” için küçümsediklerini aktarır. (Wister, *The Virginian*, s.16.) Wister romanını 1911 yılında Theodore Roosevelt’e adamıştı.

siyahilerin ve erkeksi kadınların beyaz erkeklerin erkekliklerini ifade edebilme şanslarını silip süpürdükleri göçmenlerin istilasına uğramış şehirlerden çok uzaktaydı. *Virjinyalı* 1902 yılında yayımlanır yayımlanmaz *Dünya'nın İşi* dergisindeki bir inceleme romandaki şu derin temayı hemen keşfetti:

Hayatlarımızın derin manasını yakalamak için, yönümüz tüm beyaz erkeklerinin doğuştan Amerikalı olduğu kıtanın Batı sınırına doğru dönmüş olmalıdır çünkü geriye yalnızca onlar kaldı; zira Doğu'nun kültürü ve muhafazakârlığı, Güney'in cömertliği ve meydan okumayı seven ruhu, ve Batı'nın engin, el değmemiş toprağına özgü olan dizginlenemez kumarbaz hayat algısı hiçbir ayırımın olmadığı demokrasiye dönüştürüldü.²⁵

Batı'nın kahraman kovboyu hakkındaki en önemli tema muhtemelen onun yaratıldığı andan itibaren modası geçmiş, önemsiz bir tarihsel yanılığdan ibaret olmasıydı. Wister'in kitabın önsözünde yazdığı gibi:

Topraklarımızdaki son romantik şahsiyet olan at binicisi kovboyun sonu ne oldu? Romantik olduğu için her ne yaptıysa kendi gücüyle yaptı. Ekmeğini taştan çıkarır, emeğini nadiren heba ederdi... O her zaman aramızda gizlice yaşamak için ve dilediğince oynamak için sırasını bekliyor olacak. O yabani hali hep aramızda olacak, başlangıcından beri, tüm cazibesıyla genç bir erkek, kanatları olmayan bir kahraman (Wister, [1902] 1979, s. 121).

Dönemin hiçbir yazarı bu temaları Wister kadar güçlü işlemedi, fakat çok sayıda yazar benzer işlere imza attı. Zane Grey, tıpkı Wister gibi, Philadelphialı varlıklı bir aileden geliyordu ve kovboy romanları yazmak için diş hekimliği kariyerini bıraktı. İlk ve en bilindik eseri *Mor Adaçayı Süvarileri* (1912) romanının kahramanı Bern Venters "Hristiyanlığın kadınsılaştırılmış öğretilerince zayıf düşürülmüş bir erkeği temsil eder". Romanın başlarında Jane Witherspoon, Bern Venters'in elinden silahlarını alarak onu sembolik olarak kadınsı-

²⁵ İlginç bir şekilde, Wister'ın Batılı eşitlikçiliği, ırk, cinsiyet, ve hatta sınıf temelinde yaşanan eşitsizliklerin önünde durur. Amerika'da yalnızca iki sınıf vardır, ona göre, "kalite ve eşitlik" - (yazar burada, İngilizcedeki "quality" ve "equality" kelimeleri üzerinden bir sözcük oyunu yapıyor - ç.n.)

laştırır. “Amerikan erkekleri” dönüşümleri ile birlikte “Hristiyan kadınların esaretleri altında tuttıkları erkekliklerini geri alırlar.” “Dizginleynin mağara adamını—evet!” diye yazmıştı 1924’te Grey, “fakat onu öldürmeyin. İnsan ırkının vahşi ve ilkel yanları içgüdüsel olarak kalmaya devam etmelidir” (Akt. Tompkins, 1992, s. 167, 33).

Tıpkı bazı erkeklik savunucularının savaşçıların erkekliğin yeniden kazanılması arayışına methiyeler düzmeleri gibi, on dokuzuncu yüzyıl başı romancıları da savaş alanlarını erkekliğin sınandığı yerler olarak değerlendirdiler. Stephen Crane’in *Kanlı Madalya* (1896) romanı belki de içlerinde en ünlü olanıdır.²⁶ Henry Fleming düşmanı ilk gördüğünde, kendisi “erkek değil, sadece orduya mensup” birisiydi çünkü “ilk etapta göze çarpmayan mevzi kardeşliğinin savaşın asıl sebebinden bile çok daha güçlü ve önemli olduğunun farkına vardı”. Henry Fleming’in kişisel tecrübesi onurdan ziyade daha çok utanma, aşağılanma ve utanç duyma korkusu ile ilişkiliydi. Onun için sınanma vesilesi olan savaşa atılma macerası, bir türden korkunun—diğer erkeklerin önünde küçük düşme korkusunun— daha evvelki çocuksu ölüm korkusu ile ikame edilmesiydi.²⁷ Crane’in romanın “Demir Hans” efsanesi ile benzer yönleri vardır. Fleming kendini “yoldaşları ile kıyaslamaya” çalışır ve sonunda umduğunu bulamaz. Savaş meydanında erkekliğini ispatlama yolundaki utanç verici başarısızlığının akabinde kendini “yaralıların arasında bulmuş,” utançının görünür olacağından korkup “fiziksel bir yaraya sahip olmayı” dilemişti. Fakat neticesinde içindeki savaşçıyı keşfetmiş, utanç ve aşağılanmışlığı onu tıpkı erkekliklerini kanıtlamış olan diğer adamlar gibi bir “kahraman” olabilmesi için adeta “bir barbar, bir canavar,

²⁶ Amerikan Heritage dergisi 100’den fazla tarihçi, yazar ve gazeteciye Amerikan edebiyatında en beğendikleri tarihi romanın hangisi olduğunu sordu. En çok verilen yanıt *The Red Badge of Courage* idi - içinde hiçbir kadın karakterin yer olmadığı (Henry Fleming’in annesi dışında ve o da sadece Fleming’in hayallerinde) bir eser için muhteşem bir başarı- (*Gone with the Wind*, *The Scarlet Letter*, ve *War and Peace* ikinciliği paylaşıyordu, bu da başka bir çarpıcı sonuçtu çünkü katılımcılara sadece Amerikan romanları arasından seçim yapmaları istenmişti.) USA Today, September 30, 1992.

²⁷ “The Open Boat” (1896) isimli ünlü kısa hikâyesinde Crane, alevler, suyun içinde kaybolma ve yeniden doğmadan oluşan bir vaftiz alegorisi anlatır, erkekler, ancak bir teknede hayatta kalmayı başardıktan sonra yaşamı “yorumlayacak” güce ulaşabilirler. İlk korkuyu, ölüm korkusunu, bir kadın olarak doğma korkusunu aşmış olmak, bir eril projedir, böylelikle eylem ikincil -homososyal- korku Crane’in zihnindeki yetişkin erkekliğe geçiş ile motive edilebilecekti.

dinini savunan bir putperest” gibi savaşmaya sürüklemişti. Henry Fleming'e veda ederken artık onu “oldukça erkek, iddiasız ama di-rayetli, güçlü soydan gelen biri olarak buluruz. Ona emir verenlerin önünde her ne yönü işaret ederlerse etsinler asla korkuyla sinmeyeceğini biliyordu. Ölümüne erişecekti ve fark etmişti ki, nihayetinde aslolan ölümün yüceliği idi. Artık o bir erkekti (s. 211).

Son olarak, geriye gidebilir, Darwinci atalarımızla barışmak için en eski doğamıza geri dönebilir, modernitenin dayattığı tüm tuzaklardan sıyrılıp safi erkekliğimizi geri kazanabiliriz. Verimsiz, uygar yaşamından yılmış yahut ilkel yaşantının ortasında doğmuş Buck ve Tarzan, yabanıl içgüdülerinin çağrısına kulak verip kurt ve maymun olmak için eski dünyalarına geri dönerler. Jack London'un *Vahşetin Çağrısı* (1903) eserinde, ilk görünüşte görece uysal, evcil bir köpek olan Buck, yoksul bir bahçıvan tarafından kaçırılır ve Klondike keşif heyetine satılır. Orada, vahşi doğanın ortasında, “köpekler ile insanlar arasında olan ilkel hayatta kalma kurallarını” öğrenir ve en güçlü, en başarılı, en gözü pek kızak köpeği olur ve sayısız maceraya atılır. Kendisini ölesiye dayak yerken kurtaran bir adama karşı derin bir sevgi besler ve ona karşı evcil bir hayvanın duyacağı türden değil de, derin erkekçe bir sevgi hisseder. Fakat bu sevgi bile onun “ilkel karakterini uygarlaştıramaz”:

Ormanın derinliklerinden bir ses onu çağırıyordu, ve ne zaman bu heyecan verici ve cezbedici sesi duysa, sürekli yanında dinlendiği ateşe ve çiğnenmiş toprağa sırtını verip ormanın derinliklerine doğru atılmak zorunda olduğunu hissediyordu (s. 75).

Nihayetinde yenik düştüğü buyurgan geri çekilme hissi öncelikle evrimsel ve gelişimseldi.²⁸ London, Buck'ın kas gücünden ve canavarca gaddarlığından mest olur, ve abartılı çağdaşlaşmaya potansiyel bir panzehir vermiş olur. İşte en etkileyici haliyle London'un sözleri:

Yaşamın en doruk noktasını imleyen fakat ötesine geçemeyen bir coşku hali vardır. Hayatın çelişkisi öyledir ki, bu coşku anı kişiye en

²⁸ Kitabın son satırında, Buck hem kurt hem köpek olur, böylelikle “soluk ay ışığının ya da parıldayan kuzey ışıklarının altında sürünün en önünde yürürken görülebilirdi, süründeki dostlarının üzerinden devasa sıçramalarla ileriye doğru zıplarken, kocaman boğazı şişmiş, kükreyerek daha genç bir dünyanın şarkılarını, sürüsünün şarkılarını söylüyordu”. (s. 102)

yaşam dolu halinde uğrar ve yaşıyor olduğu gerçeğini bütünüyle unutturur ona. Bu coşku, yaşıyor olmanın unutulmuşluğu, alevlerin içerisinde kendinden geçen sanatçılarda, cehenneme dönmüş savaş meydanında savaş çılgınlıklarına kapılmış, düşmanına nefes aldırılmayan askerlerde olur. Aynı coşku hissini Buck, kurt gibi uluyarak sürüye liderlik ederken, ay ışığında kendisinden hızla kaçan avını gözü dönmüşçesine kovalarken duydu. Doğanın derinliklerine, hatta doğasının kendinden bile daha derinlerde yatan parçasına, zamanın rahmine dek uzanan parçasına sesleniyordu. Yaşamın safi dalgalanması, varlığın gelgitleri, kendi ifadesini hareket etmekte bulan, yıldızların altında ve hareketsiz duran ölü toprağın üzerinde sevinçle uçan, ona içerilerinde ölümden başka her şeyin olduğunu hissettiren, azgın, öfkeli, birbirine geçmiş her bir kasın, eklemin, sinirin kölesi olmuştur (s. 88).²⁹

Uygarlığın ve hayvansallığın bu çelişkili hali Edgar Rice Burroughs'un *Ormanlar Kralı Tarzan* (1912) romanının aslı temasıdır. Eski Batı'ya dönüşten tutun da Tarzan'ı bir rokete koyup atmosferin dışına çıkararlara kadar onu izleyen onlarca Tarzan kitapları da aynı çelişkiyi ve Burroughs'ın aşına olduğu diğer tüm erkeksi maceraları içerir. Tarzan bir kişileştirmedir. Burroughs onun "ilkel bir adam, avcı, savaşçı," Rousseaucu masum, "çıplak yabancı" olduğu kadar akabinde mavi kanlı bir İngiliz asilzadeye de dönüştüğünü yazar. Jane ile olan heyecanlı ve şehvetli karşılaşmalarında ilkel olanın gücünü açık biçimde anlatır.³⁰ "Aciz burjuva uygarlığını kurtarmak için uğursuz alt sınıfa inen öfkeli bir canavar ve asilzade, yarı insan ve yarı hayvan" olan Tarzan intikamcı kahramanın efsanevi hamasetini cisimleştirir. Bu tasviriyle Tarzan beyaz üstünlüğünü ve doğanın

²⁹ Çağdaş edebiyat eleştirmeni David Leverenz şunları ekler: "London, net bir şekilde Buck'in doğal liderliğine karşılık olarak [kadınsılaştırmış] erkeklerin yozlaşmasını ortaya sürer. Ne var ki, ideal erkeklik Buck'ta gerçek anlamını bulur ve bunun tek sebebi Buck'in giderek daha az insan, daha vahşi bir hale bürünmesidir. Öte yandan, onu hayranlıkla anlatan yazarı (Cooper gibi) olgunlaşma sürecinde hapsedildiğini hisseden ve egzotik bir cinselliğe hasret olan "yetişkin oğlan çocukları" için "vahşi doğayı anlatan" bir kitap yazıyordu. David Leverenz, "The Last Real Man in America: From Natty Bumppo to Batman" American Literary History, 3. cilt içinde 1991, s. 761.

³⁰ Jane, Tarzan'ı ilk gördüğünde, büyük bir gorilin esareti altındaydı ve Tarzan ona kocaman bir sarmaşık dalı uzatarak tutunmasını istedi. Jane'in "kıvrak genç bedeni, büyük bir ağacın gövdesine yaslanmıştı, ellerini bir inip bir yükselen göğüslerine bastırılmış, gözleri dehşet, merak, korku ve hayranlıkla büyümüş bir şekilde ilkel adamla vahşi bir gorilin bir kadın için - onun için- savaşmasını izledi" (s 155-56). Tarzan düşmanını yere serdiğinde, Jane'in kolunu kavrar ve Jane onu şiddetle iter. "Ve sonra Ormanlar Kralı Tarzan, ilk atasının yapacağını yaptı. Kadını kollarına aldı ve onu ormanın içlerine taşıdı" (s.157).

çevre üzerindeki tahakkümünü yeniden ilan etmiş olur. En nihayetinde Tarzan “bir erkeğin görünüşüne ve beynine sahiptir, fakat sonrasında çevresinin etkisiyle ve çalışarak maymun olmuştur”. Evrimsel merdivenden inmenin erkekligi geri kazanabilmek için tek mekanizma olduğu Darwinci kâbusunun zirve noktasında Tarzan Jane'e “çağlar öncesinden, ilkel insanın mağarasından çıkıp senin için geldim —senin uğruna uygar bir erkek oldum—senin uğruna okyanusları ve kıtaları aştım—senin uğruna her ne olmamı istersen onu olacağım” der (s. 243). Tarzan'ın zaferi bir kadın tarafından uygarlaştırılacak olmasıdır.³¹

Tarzan'ın aristokratik doğumundan intikamcı kovboyun doğal aristokrasisine, ve yeniden doğmuş bir hayvan olan Buck'ın ilkel asaletine; [erkeklığın geri kazanılması] miti yalnız erkeklerin gerek işlerinde gerekse evlerinde bireysel olarak kendilerini güçsüz ve korkak hissettikleri, fakat kolektif olarak güçlenen bir orta sınıf çelişkinin ifade eder.

Sonuç

Maceraperest kovboyluk hayalleri, savaş alanında erkeklığın sınanışı ve ispatı, edebiyat eserlerinde erkeksi olana methiyeler düzülmesi, hatta safi hayvaniliğe doğru Darwinci ters evrimle ilkelleşme; bunlar 19. yüzyıla kadar erkeği edebi metinlerinin hâkim temalarıydı. Fakat eşlerden, çocuklardan, işten, genel olarak yetişkinlere ait sorumluluklardan kaçış, bu temaları geliştirenlerin vadettikleri toplumsal cinsiyet kimliği için gerekli zemini asla sağlamıyordu. Rip Van Winkle ve Natty Bumppo'dan Demir John'a ve bugünün “hafta sonu savaşçılarına” dek, erkekler vahşiliğin, akıncılığın, Batı'nın homososyal avuntusunu aradılar. Erkekler buralarda kadınların onları erkekliklerinden ettiği pençelerinden ve işyeri yaşantılarının bunaltıcılığından biraz olsun soluklanma fırsatı buldular. Fakat bu soluklanma anları geçiciydi. Erkekler çok daha tuhaf olan ritüelleri benimseyerek bu geçici ferahlamayı sürekli yenileyecekler yahut kadın hakları karşıtlığı ve ırkçılık gibi aynı benzer dışlama ve pişmanlık siyasetinin kucağına düşeceklerdi. “Erkekler vahşi Batı'ya

³¹ Bkz. David Leverenz, “The Last Real Man in America,” s. 759.

kaçtıklarında değil, kendi yaşam dolu memleketlerinde mutlu olacaklar” (1923, s. 9) diye yazmıştı D.H. Lawrence. Biz pro-feminist erkekler hâlâ hafta sonu savaşçılarının eve dönmelerini, hayatlarımızın en çetrefilli savaşında kadınların, eşcinsel erkeklerin, eşcinsel kadınların, siyahi erkeklerin yanında, tıpkı ormanlarda olduğu gibi evlerimizde, evlerimizin içinde eşitliğe dayalı demokratik bir erkeklik yaratma mücadelesine katılmalarını bekliyoruz.

REFERANSLAR

Adams, M. C. C. (1990). *The great adventure: Male desire and the coming of World War I*. Bloomington, IN: Indiana University Press.

Bond, E. M. (1909). *The cowmen's carnival*. *Sunset*, 23(2).

Burroughs, E. R. (1966). *Tarzan of the apes*. New York: Signet. (Originally published in 1912).

Crane, S. (1983). *The red badge of courage*. New York: Penguin. (Originally published in 1895).

Dwight, T. (1821). *Travels in New England and New York*, vol. 2. New Haven.

Fiedler, L. (1966). *Love and death in the American novel*. New York: Stein and Day.

James, H. (1984). *The Bostonians*. New York: Modern Library. (Originally published in 1886).

Gerzon, M. (1983). *A choice of heroes*. Boston: Houghton Mifflin.

Grey, Z. (1909). *Inside baseball*. *Baseball Magazine*, 3(4).

Haskins, C. W. (1890). *The Argonauts of California*. New York.

Holmes, O. W. (1858). *The autocrat at the breakfast table*. *Atlantic Monthly*, 1.

Irving, W. (1963). *Rip Van Winkle*. In *Collected stories of Washington Irving*. New York: Signet. (Originally published in 1820).

Lawrence, D. H. (1967). *Studies in classic American literature*. New York: Grove.

Leach, W. (1980). *True love and perfect union: The feminist reform of sex and society*. New York: Basic.

Lasch, C. (1965). *The new radicalism in America, 1889–1963*. New York: Alfred Knopf.

———. (1991). *The true and only heaven: Progress and its critics*. New York: Norton.

Leverenz, D. (1991). *The last real man in America: From Natty Bumppo to Batman*. *American Literary History*, 3.

———. (1989). *Manhood in the American renaissance*. Ithaca: Cornell University Press.

Lofaro, M. A. (1989). *Riprorious shemales: Legendary women in the tall tale world of the Davy Crockett Almanacs*. In M. Lofaro & J. Cummings (Eds.), *Davy Crockett at Two Hundred*. Knoxville: University of Tennessee Press.

London, J. (1979). *The call of the wild*. New York: Signet. (Originally published in 1903).

Margo, E. (1855). *Taming the forty-niner*. New York.

Nash, R. (1967). *Wilderness and the American mind*. New Haven: Yale University Press.

———. (1989). *Manhood in the American renaissance*. Ithaca: Cornell University Press.

Robertson, J. (1979). *Horatio Alger, Andrew Carnegie, Abraham Lincoln and the cowboy*. *Midwest Quarterly*, 20.

Slotkin, R. (1985). *The fatal environment*. New York: Atheneum.

Smith, H. N. (1950). *The virgin land*. Cambridge: Harvard University Press.

Stott, R. (1991). *The geography of gender in nineteenth century America: Youth, masculinity, and the California gold rush*. A paper presented at the 1991 Annual Meeting of the Organization of American Historians.

Todd, Rev. J. (1867). *Woman's rights*. Boston: Lee and Shepard.

Tompkins, J. (1992). *West of everything: The inner life of westerns*. New York: Oxford University Press.

Thoreau, H. D. (1960). *Walden*. New York: Modern Library. (Originally published in 1846).

Turner, F. J. (1947). *The frontier in American history*. New York: Holt, Rinehart. (Originally published in 1896).

Vorpahl, B. M. (1972). *My dear Wister: The Frederic Remington-Owen Wister letters*. Palo Alto: American West.

Walker, J. (1958). *Rodeo killers*. True West.

Webber, C. (1855). *Old Hicks, The guide; or adventures in the Comanche country in search of a gold mine, vol. 1*. New York.

Welter, B. (1974). *The feminization of American religion, 1800–1860*. In M. Hartman & L. Banner (Eds.), *Clio's consciousness raised*. New York: Harper and Row.

White, G. E. (1968). *The eastern establishment and the western experience*. New Haven: Yale University Press.

Wister, O. (1979). *The Virginian*. New York: New American Library. (Originally published in 1902).

Worster, D. (1992). *Under western skies: Nature and history in the American West*. New York: Oxford University Press.

Wright, W. J. (1975). *Six Gun society*. Berkeley: University of California Press.